

“Een weldaad voor vele ouden van dagen”

De Egelantier, De Boomberg en St. Carolushuis

De Egelantier

Een brief van een bankdirecteur vormde in oktober 1911 de kiem voor Hilversums oudste bejaardencentrum: De Egelantier. Schrijver van de brief was Benjamin Willem Blijdenstein (1839-1914), directeur van de Twentsche Bankvereniging, die dat jaar een halve eeuw bestond. Dit jubileum was voor Blijdenstein reden voor een geschenk aan de plaats, waar hij sinds 1880 woonde.

Hij koos voor een schenking aan het Burgerlijk Armbestuur van de gemeente Hilversum, bestemd voor het oprichten van een *oude-mannen en -vrouwenhuis*.

C.G. Polderman meldt in het in 1996 verschenen boek *75 Jaar Het Verzorgingshuis De Egelantier* dat de bankier dit deed op advies van enkele deskundigen, die meenden dat zo'n instelling *niet alleen in eene behoefte zal voorzien, maar tevens een weldaad zal zijn voor velen ouden van dagen en een groote verbetering zal geven in de algemene armenzorg*. De schenking bedroeg maximaal 50.000 gulden, oftewel de helft van het benodigde geld.

Een commissie van de gemeenteraad boog zich over het idee. Allereerst werd bij het Burgerlijk Armbestuur, de Centrale Raad voor Hulpbetoon en Armenzorg, en het Rooms-Katholiek Parochiaal Armbestuur geïnformeerd wie er op dat moment in Hilversum ondersteund werd en voor welke bedragen. Hieruit bleek dat naast de ouden van dagen die – met steun – nog zelfstandig kunnen wonen, er nog twee andere groepen waren. Aan de ene kant ouderen die zelf misschien op-

EDDIE DE PAEPE

De bestuurskamer van De Egelantier omstreeks 1930. (Foto's uit: *75 Jaar Het Verzorgingshuis*)

De hoofdingang van Het Verzorgingstehuis (De Egelantier).

name niet zouden afwijzen, doch wier onreinheid, onzindelijkheid, onordelijkheid enz. het samenwonen met hen, voor fatsoenlijke armen tot een gruwel zou maken. Aan de andere kant personen, waardig om opgenomen te worden, die opname op prijs zouden stellen en die zich aan de orde van het huis volgaarne zullen onderwerpen.

De commissie ging op studiereis en bezocht gasthuizen in Deventer, Zutphen en Leeuwarden, en armhuizen in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag.

Gasthuis

De conclusie van het onderzoek luidde dat er in Hilversum behoefte was aan een huis voor circa honderd ouden van dagen. De stichtingskosten werden geraamd op 103.000 gulden. Maximale bijdrage van de gemeente

aan de totale kosten: 80.000 gulden

Het huis moest een combinatie worden van een gasthuis (zo zelfstandig mogelijk wonende echtparen) en een armhuis (grote slaapzalen, strenge huisregels). Op uitdrukkelijke voorwaarde, dat op *geenerlei wijze de gasthuisverpleegden in onmiddelijk verkeer met de armhuis verpleegden komen*. Ook de ingangen en tuinen voor beide groepen moesten gescheiden zijn.

Na de verschijning van het rapport van de commissie volgde een periode met veel discussie (onder meer over de financiën) en vertragingen.

In het kader van het onderwerp van dit themanummer is overigens vermeldenswaard, dat in september 1912 tijdens de discussie in de gemeenteraad werd opgemerkt dat in een huisje achter het Diaconessenhuis vier oude vrouwtjes waren opgenomen, die te arm waren om na hun herstel weer naar huis te gaan.

Verder stelde de commissie in een op 7 juli 1913 uitgebracht vervolgrapport onder meer dat in het toekomstige verzorgingshuis de woonvertrekken niet dan op den *beganen grond kunnen worden ondergebracht*. Want het niet steedsch karakter van Hilversum vordert dit in het bijzonder.

Op 23 september 1913 hakte de gemeenteraad de knoop door. De gemeente reserveerde 80.000 gulden, de conceptstatuten van de Stichting "Het Verzorgingshuis" werden goedgekeurd en er zou een voorlopig bestuur worden gevormd. Voor het ontwerp werd een prijsvraag onder jonge architecten uitgeschreven, die werd gewonnen door de heer D. Meintema.

Met name onder invloed van de Eerste Wereldoorlog duurde het nog tot januari 1919 voordat de gemeenteraad instemde met de overdracht aan de stichting van

Beelden van het eerste gebouw: de voortuin met fontein (1928), enkele bewoners (1928-1930), en de eerste directrice – Zr. Witteveen – in de binnentuin (1928).

Goede voeding en ligging

Onze weezen en ouden van dagen worden goed verzorgd, genieten goede voeding, ligging enz., en ontvangen van ons bestuur, uitgezonderd de kinderen, f0,50 zakgeld, voor hen, welke Ouderdomsrente genieten, is dit bedrag f1,25 per week.

Vele ouden van dagen, die van ons bestuur onderstand ontvangen, zouden gaarne in een stichting worden op-

genomen, waarin zij geheel zouden kunnen worden verzorgd, doch daar deze Hilversum niet willen verlaten, zien zij verlangend uit naar het tijdstip dat het "Verzorgingshuis" gereed zal zijn, om zoo mogelijk ook hen daarin op te nemen.

Uit: Verslag van het Burgerlijk Armbestuur van Hilversum over het jaar 1919

een terrein van 17.600 vierkante meter, gelegen tussen de Eikbosserweg en de Cameliastraat. De grond was toen nog in gebruik door de Produktiedienst voor aardappelteelt. Allereerst zouden er dertig kleine, geschakelde woningen worden gebouwd.

Bloemetjes

Op 27 september 1921 schreef het bestuur aan de gemeente dat de eerste twee verpleegden waren opgenomen. *De Gooi- en Eemlander* meldde enkele dagen later: *De voltooiing van het verzorgingshuis is zoover gevorderd dat er reeds eenige oudjes in zijn gehuisvest. Ter verwelkoming had de Directrice de vlag uitgestoken en de kamertjes met bloemen versierd.*

De keuken en de linnenkamer van De Egelantier anno 1930.

De officiële opening volgde op 7 november 1921. Het geheel maakt een zeer prettigen indruk, schreef *De Gooi- en Eemlander*. Er is met alles rekening gehouden en de inrichting is zowel uit een praktisch als uit een hygienisch oogpunt zeer te loven.

De woningen waren volgens de krant van alle gemakken voorzien. Elke bewoner had de beschikking over een woonkamer, een slaapkamer en een portaalje. De eigen inboedel kon worden meegenomen. Frissche gangen verbinden de woningen onderling. Keuken, wasgelegenheden, droogzolders, linnenkamers, alles ziet er even degelijk en praktisch uit. Twee linnenkamers zijn voorloopig ingericht tot ziekenzalen voor vrouwen en mannen.

De verpleegkosten kwamen voor rekening van de familie van de verzorgden. Wanneer er geen familie was of wanneer die te arm was, betaalde het

Het verhoogde gebouw aan de voorzijde, omstreeks 1960.

Burgerlijk Armbestuur of de Diakoniën.

Al in 1923 moest het bestuur het verpleeggeld verhogen van 400 naar 520 gulden per jaar.

In de jaren 1931/1932 werden aan het huis twee vleugels gebouwd, zodat het elf jaar na de start in zijn oorspronkelijke opzet was voltooid. In de loop der jaren vonden er vervolgens allerlei kleine aanpassingen aan het gebouw plaats.

Eind jaren vijftig was er een grote verbouwing: een uitbreiding met 62 zit/slaapkamers voor één persoon en 25 exemplaren voor twee personen, boven op het voorste bouwdeel aan de Egelantierstraat.

Medio 1967 werd – vanwege de nieuwe Algemene Bijstandswet – de instelling opgeheven en werden de bezittingen overgedragen aan de gemeente. Het tehuis, dat te kampen had met flinke leegstand, bood op dat moment onderdak aan slechts 190 ouderen. De tweepersonskamers en huisjes waren vrijwel onverhuurbaar wegens de geringe afmetingen, schreef de heer Polderman in het jubileumboek.

Nieuwbouw

In 1971 besloot de gemeente het vijftig jaar oude tehuis te slopen en te herbouwen. Het nieuwe bejaardentehuis moest volgens de rijksoverheid tweehonderd ‘bedden’ gaan tellen, waarvan veertien voor zieken, twintig voor personeelsleden en drie voor logeës. Verder wilde de gemeente dat er op het terrein zoveel mogelijk bejaardenwoningen werden gebouwd.

De sloop en nieuwbouw van het tehuis (waarin toen nog maar 125 mensen woonden) begon in

Wethouder H. Machielsens van Openbare Werken plaatste op 29 oktober 1975 de ‘eerste steen’ van de nieuwbouw. In de steen met inscriptie zat een document waarop de historie van het bejaardenhuis werd verhaald.

Het nieuwe tehuis anno 2000 met binnentuin, keuken, ziekenkamer en restaurant.

maart 1975. Het nieuwe complex, dat een kleine dertien miljoen euro kostte, werd op 24 mei 1977 officieel geopend.

Ruim een kwart eeuw later is De Egelantier – naar eigen zeggen – een woonzorgcentrum voor 146 bewoners. Dit aantal varieert en is afhankelijk van het aantal echtparen. Rondom ons woonzorgcentrum zijn 76 aanleunwoningen gegroepeerd, waaraan wij een servicepakket leveren. De Egelantier profileert zich als een zorgcentrum voor de wijk. Niet alleen voor de bewoners van het woonzorgcentrum en de aanleunwoningen, maar ook voor de ouderen in de wijk zijn we toegankelijk. Om dit te stimuleren organiseren we regelmatig activiteiten, waarbij iedereen van harte welkom is.

De Boomburg

In 1930, negen jaar na de ingebruikname van De Egelantier, werd Hilversums tweede bejaardenhuis geopend: De Boomburg. Daar was het een en ander aan voorafgegaan.

Oude bomen moet je niet verplanten. Tot dat besef kwamen enkele diakenen van de Hilversumse Hervormde Gemeente tijdens een dienstreis. Wij moeten onze oude mensen niet langer onderbrengen in Rockanje of Gennep. Er moet een rusthuis in Hilversum komen.

Een obligatielening en een succesvolle bazaar brachten voldoende geld in het laatje voor de aankoop – in 1928 – van villa Soerabaja aan de Vaartweg. Daarmee was 30.000 gulden gemoeid. Na een verbouwing kon op zaterdag 31 mei 1930 het hervormd rusthuis voor ouderen van dagen feestelijk worden geopend. Het bood on-

Voorraanzicht van De Boomburg, omstreeks 1935. Geheel onder: In december 1930 werd de eerste groep bewoners van het rusthuis gefotografeerd bij het planten van een boom in de tuin.

derdak aan veertig ouden van dagen.

In 1955, bij de viering van het 25-jarig bestaan, sprak mevrouw H. Straalman-Kremer, wethouder van sociale zaken, lovende woorden: *In de annalen van de sociale dienst staat dit tehuis bekend als een veilige haven. Het is de oprechte wens van het gemeentebestuur dat dit werk van liefde en begrip nog vele jaren onder dezelfde prettige omstandigheden mag worden voortgezet.*

Dat nam niet weg dat het rusthuis, ondanks diverse verbeteringen, toen allang niet meer voldeed aan de eisen des tijds. Reden voor de diaconie om (al in 1952) te besluiten om de oude villa te slopen en een nieuw rusthuis te bouwen.

Aanbesteding

Het duurde echter nog tot 1967 voor de in de arm genomen Landelijke Hervormde Bouwstichting voor Bejaarden aan architect E.C. Falkenburg de opdracht kon geven het project gereed te maken voor aanbesteding. Die vond in februari 1969 plaats. De firma Te Pas & Gebbe te Naarden begon in april van datzelfde jaar met de bouwwerkzaamheden. Het bestuur besloot toe te treden tot de Protestantse Vereniging van Instellingen voor Bejaardenzorg.

Het nieuwe complex, dat zo'n vijf miljoen gulden had gekost, werd in oktober 1970 opgeleverd en op 11 mei 1971 door wethouder Geels officieel geopend.

De diaconie huurde het van de hervormde bouwstichting.

De Boomberg, zoals het sindsdien heet, bood ruimte aan 128 bejaarden, van wie vijftig uit het vroegere hervormde rusthuis. De gemiddelde leeftijd lag toen al ver boven de tachtig. Debet daaraan was een groot aantal bewoners dat de negentig was gepasseerd. Met als nestor de 95-jarige Jacob Slegt, een van de oprichters van het oude hervormde rusthuis.

De Boomberg in mei 1971.

Het nieuwe tehuis bestond uit een hoofdgebouw van vijf bouwlagen (en een deel souterrain), een dienstgebouw van twee bouwlagen en een laag gedeelte waarin de keuken en de recreatiezaal waren ondergebracht. Het hoofdgebouw telde 98 eenpersoonswoningen, zitjes en recreatieruimten, woningen voor directie en stafleden, en een ziekenafdeling met negen bedden. De bejaarde bewoners hadden de beschikking over een woon/slaapkamer (4,20 x 3,75 meter), een wasgedeelte met toilet en douche, en een entree ruimte met keukenblok (elektrische kookplaat, aanrecht, koelkast en enkele kasten). De elf woningen voor twee personen hadden een aparte slaapkamer.

Elke wooneenheid wordt voorzien van een aansluiting op het telefoon-, radio- en televisienet, een alarm en oproepinstallatie voor intern gebruik en voorts een kerkteléfono die rechtstreeks verbonden is met een aantal kerkgebouwen.

Eind jaren zeventig van de vorige eeuw besloot de directie – door de enorme wachlijsten gedwongen – ook de kamers voor het personeel geschikt te maken voor bewoning door ouderen. Dat leverde 22 extra plekken op.

Op 11 mei 1985 werden, aan de kant van de Vondellaan, de 42 aanleunwoningen van De Boombergflank I in gebruik genomen. Op 7 januari 1988 kwamen daar de achttien appartementen van De Boombergflank II bij.

Anno 1990 telde het verzorgingshuis 147 bewoners (inclusief logés): 33 mannen en 114 vrouwen. De gemiddelde leeftijd was respectievelijk 84 jaar en acht maanden en 85 jaar en één maand. In de aanleunwoningen woonden achttien echtparen, zes mannen en 37 vrouwen. Bijna één op de tien bewoners verbleef al langer dan vijftien jaar in De Boomberg. Meer dan de helft was dan ook ouder dan 85 jaar. In het jaar 2000 startte, ten slotte, de bouw van de Bergstaete op de hoek van de Boomberglaan en de Vaartweg. In september 2003 werden de eerste van deze in totaal 33 luxe koopappartementen voor senioren opgeleverd.

Notendop

De geschiedenis van De Boomberg toont in een notendop de ontwikkeling van de ouderenzorg in Nederland: van ‘verzuild’ (hervormd) rusthuis voor ouden van dagen tot een algemeen en multifunctioneel wooncentrum voor senioren. Driekwart eeuw na de oprichting is De Boomberg niet meer strikt Nederlands hervormd, maar draagt het een christelijk karakter. Het centrum biedt naast huisvesting onder meer een uitgebreid restaurant, een grand café, een huiswinkel, een kapsalon, een pedicure en diverse recreatieve en geestelijke activiteiten.

Burgemeester J.G. Kraaijeveld-Wouters onthult een schilderij van een amandelboom bij de opening van de dagverzorging in 1994.

Clïënten zijn niet alleen de bewoners van het verzorgingshuis, de aanleunwoningen en de koopappartementen, maar ook ouderen uit de wijk.

Carolushuis

Het St. Carolushuis aan de Bosdrift heeft een bijzondere ontstaansgeschiedenis. Centraal hierin staat de Congregatie van de Zusters Onder de Bogen, die Elizabeth Gruyters in 1837 in Maastricht oprichtte. Gruyters begon met het geven van godsdienstles aan arme kinderen in de gang van de St. Servaaskerk in Maastricht. Later breidde haar werk zich uit naar de zorg voor zieken en armen.

In 1891 kwamen de eerste 'liefdezusters' vanuit Maastricht naar Hilversum, waar zij onderdak kregen in de gebouwen van de rooms-katholieke ziekenverpleging (RKZ). De zusters werden al snel ingezet voor allerlei diensten. Zo had de Clemens-parochie behoefte aan opvang van kleuters: enkele zusters werden gevraagd voor een nog op te richten Fröbelschool. Later kwam daar een lagere school bij.

De zusters die dit werk deden, woonden aanvankelijk in bij de zusters van het ziekenhuis, totdat er in 1926 een klooster aan de Bosdrift werd gebouwd. Daar werd begonnen met een ziekenboeg en de verzorging van ouden van dagen. Toen duidelijk werd dat aan dat laatste grote behoefte was, werd besloten het klooster uit te breiden. Aan weerszijden van het gebouw werd een nieuwe vleugel gebouwd en het geheel werd onder één kap gebracht. In 1934 kwamen de eerste ouderen in het huis wonen dat kortweg De Bosdrift werd genoemd.

In 1956 was de toeloop van bejaarden zó groot geworden, dat gekozen werd voor de bouw van een nieuw klooster, zodat het hele bestaande huis voor bejaarden kon worden gebruikt.

In het begin van de jaren zeventig voldeed De Bosdrift evenwel niet meer aan de eisen des tijds. Renoveren en verbouwen was geen haalbare kaart; er moest een nieuw gebouw komen. Eind juni 1974 verhuisden daarom de veertig bewoners –

... een rustigen en onbezorgden levensavond

Op 1 Maart openden de Zusters van den Heiligen Carolus Borromeus te Maastricht haar nieuw gebouwd tehuis, genaamd het "St. Carolus tehuis", voor ouden van dagen, aan de Boschdrift alhier.

Deze opening had tengevolge, dat meerdere bedeeden zich tot ons wenden met het verzoek hunne opnemng in dit tehuis te bevorderen.

In den loop van het jaar werden 18 bedeeden in het tehuis opgenomen. Op het einde des jaars bedroeg het aantal verpleegden voor rekening onzer instelling 14. Deze oudjes hebben aldaar een rustigen en onbezorgden levensavond.

Uit: Verslag van de gemeentelijke dienst voor maatschappelijk hulpbetoon, 1934

Voorgevel van het Carolushuis.

27 dames en 13 heren; de meesten ver in de zeventig; de oudste was 94 – tijdelijk naar het afgekeurde Diakonessenhuis in Haarlem

Toen het bouwterrein in Hilversum te klein bleek en dus ook het klooster tegen de grond moest, verhuisden ook de zusters naar Haarlem.

In augustus '74 werden de oude gebouwen aan de Bosdrift gesloopt. Maar toen de plannen van architect Langelaan voor de nieuwbouw werden gepubliceerd, kwamen de bewoners van de Oldenbarneveltlaan en de Bosdrift in actie. Zij waren bang dat de (hogere) nieuwbouw zou zorgen voor minder zon in huis en tuin, en voor overlast op de televisieontvangst. Desondanks keurde de gemeente Hilversum de plannen goed, waarna de rijksoverheid het weer teruggedraaide. Uiteindelijk kon de bouw pas in april 1977 van start gaan.

Wandkleed

In augustus 1978 keerden bewoners en zusters, na vier jaar *Haarlemse balling-*

Ontwerp uit 1976 voor de nieuwbouw.

Tijdelijk ondergebracht in het Haarlemse Diaconessen-huis, februari 1976.

schap, terug in Hilversum. Op 4 november werd het huis plechtig ingezegend door mgr. Zwartkruis, bisschop van Haarlem. En op 30 november verrichtte de Hilversumse burgemeester W.R. van der Sluis de officiële opening. Hij onthulde bij die gelegenheid ook het door de bewoners in de Haarlem-periode gemaakte wandkleed (dat nu nog steeds in de hal bij de entree hangt), terwijl Zuster Auxeline Schoemaker (voorzitter van het stichtingsbestuur van het St. Carolus Tehuis) het verzameld gezelschap toesprak.

Het huis, dat sindsdien de naam St. Carolushuis draagt, was namelijk geen eigendom meer van de congregatie. Voortaan was er een stichting met een eigen bestuur. Hierin waren ook de zusters vertegenwoordigd. Zr. Elizabeth werd aangesteld

als overste voor de zusters in het Carolushuis.

Alle veertig zusters zijn naar Hilversum teruggekomen. Sommigen echter niet meer als verzorgende, maar als bewoonster. *De zusters hebben zich jaren lang ingezet voor het huis, met name aan de receptie en de bediening van de telefoon. Ook de zusterbewoonsters hebben heel wat hand- en spandiensten verricht t.b.v. de medebewoners. Ook zorgden zij voor de eredienst en vormden zij een koor.*

In september 2004 werd een 'belevensgerichte' binnentuin geopend.

Met de bouw van het nieuwe tehuis, dat uit twee hoofdgebouwen van drie verdiepingen bestaat, is ruim twaalf miljoen gulden gemoeid geweest. Het telt 132 'bedden'; 112 kamers voor alleenstaanden en tien appartementen voor echtparen. Er is onder meer een ziekenafdeling met zes bedden en een afdeling voor zeven bejaarden die intensieve verzorging nodig hebben. Op de begane grond bevindt zich naast de keuken en het mortuarium de kapel (waarin de glas-inloodramen van de oude kapel zijn verwerkt) met een hoog ommuurde tuin.

Direct bij de hoofdingang is een winkeltje, de Toko, waar de bejaarden boodschappen kunnen doen voor de broodmaaltijden. Pronkstuk is het Tuinhuis, een recreatiezaal met ruimte voor 132 stoelen en een toneel. Verder is er een biljartkamer en een zaaltje voor bezigheidstherapie.

In 1988, bij het 10-jarig bestaan, telde het tehuis 132 bewoners en zestig personeelsleden. In 2000 werd St. Carolus onderdeel van de stichting Hilverzorg, waaronder ook de verzorgingshuizen Flat Kerkelanden en De Egelantier en het verpleeghuis Zonnehoeve vallen.

Anno 2005 is Woonzorgcentrum St. Carolus – naar eigen zeggen – een verzorgingshuis met katholieke signatuur. Maar ook cliënten van andere gezindten zijn natuurlijk welkom. St. Carolus is voor oudere cliënten met een verzorgingshuisindicatie of vormen van verpleeghuiszorg. Het woonzorgcentrum ligt midden in Hilversum. Ons huis heeft twee tuinen waarvan onze cliënten kunnen genieten. Er is een huiselijke sfeer en er vinden diverse activiteiten plaats.

Anno 2005 is Woonzorgcentrum St. Carolus – naar eigen zeggen – een verzorgingshuis met katholieke signatuur. Maar ook cliënten van andere gezindten zijn natuurlijk welkom. St. Carolus is voor oudere cliënten met een verzorgingshuisindicatie of vormen van verpleeghuiszorg. Het woonzorgcentrum ligt midden in Hilversum. Ons huis heeft twee tuinen waarvan onze cliënten kunnen genieten. Er is een huiselijke sfeer en er vinden diverse activiteiten plaats.

Bronnen

- Dagblad De Gooi- en Eemlander, knipsel- en foto-archief en diverse jaargangen
- www.de-basis.nl.
- C.G. Polderman en J.H.F. Lans, 75 Jaar Het Verzorgingshuis nu De Egelantier, Hilversum 1996.
- W. Gross, De Egelantier een leefgemeenschap, Hilversum 1980.
- "De Boomborg" 1930-1990 beelden en momenten, G. en S. Elenbaas, Hilversum 1990.
- Ouderenzorg door de eeuwen heen, z.pl. en z.j.
- 'Van het College van Diakenen', in: Hervormd Hilversum, 4 april 1969.
- De geschiedenis van het Carolushuis, z.pl. en z.j.

Bij de opening van het nieuwe St. Carolushuis in 1978 sprak zuster Auxeline Schoemaker de aanwezigen toe. Op de achtergrond het door de bewoners tijdens de 'Haarlemse ballingschap' gemaakte wandkleed.